

Nr 154.

Av herr **Hage m. fl.**, om anslag till bekämpande av arbetslösheten m. m.

Vid genomläsandet av femte huvudtiteln finner man, att de anslag, som regeringen ansett sig böra begära av riksdagen för arbetslöshetens motarbetande, äro synnerligen blygsamma i förhållande till den omfattning arbetslösheten fått och än mera synes komma att få. På tilläggsstaten begäres nämligen endast 3 millioner kronor och på 1922 års stat endast 1 million. Vi skola ej här göra någon anmärkning mot denna sistnämnda summa, då densamma kan ökas av 1922 års riksdag genom anslag på tilläggsstaten för nämnda år, om förhållandena vid denna tidpunkten giva anledning därtill. Däremot måste vi bestämt framhålla, att det föreslagna anslaget å 1921 års tilläggsstat 3 millioner kronor, är alldeles otillräckligt och vilja alltså ifrågasätta, att nämnda anslag betydligt utökas, ävensom att det blir förslagsanslag, d. v. s. att i propositionens yrkande ordet »högst» bortfaller.

Regeringen har i ovannämnda proposition omnämnt, att den tänker längre fram framlägga ett förslag till bekämpande av arbetslösheten. För vår del anse vi oss ej kunna avvakta denna tidpunkt, då frågan om anslag till arbetslösheten och därmed sammanhängande spörsmål är en angelägenhet som måste avgöras *fortast möjligt*. Runt om i landet fordra de i allt större utsträckning i arbetslöshet utkastade massorna, att något *effektivt* åstadkommes mot arbetslösheten och att detta *åstadkommes genast*. Dessa massor kunna ej leva på endast löften och antydningar om kommande åtgärder.

Ett uttryck för denna uppfattning har givits vid flera väl besökta opinionsmöten, exempelvis vid Kramfors i Ådalen, Stockholm m. fl. platser. Å sistnämnda plats har antagits, vid ett möte å Auditorium, nedanstående resolution, som behandlar även en del andra nu aktuella spörsmål:

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 4 saml. 56 häft. (Nr 154—156.) 1

»I den synnerligen svåra och allvarligt hotande kris, som nu inträtt med en för var dag alltmer utbredd och omfattande arbetslöshet vill Stockholms arbetare, samlade till möte i Auditorium göra följande uttalande:

Arbetarna måste med all kraft motsätta sig arbetsköparnas lönedepressningar, och i det osäkerhetstillstånd, som nu är rådande, bör arbetarklassen som en man resa sig för att till statens och stadens myndigheter frambära sina oefftergivliga och rättmätiga krav. Arbetarnas representanter i riksdag och stadsfullmäktige måste omedelbart framlägga förslag om utanordnande av penningmedel med begäran om skyndsam behandling på grund av frågans vikt. Anslagen böra användas i första hand till beredande av arbete, som betalas med av arbetare och arbetsköpare fastställda lönetaxor. För det första byggande av bostäder, förbättrande av kommunikationsmedlen och därefter andra i samhällsnyttig tjänst nödvändiga arbeten. De däremot, som ej samhället kan bereda arbete, måste tillförsäkras arbetslöshetsunderstöd, som ej får understiga 10 kronor pr dag med en proportionell ökning för familjeförsörjare.

För att öka arbetstillfällena kräves ett snabbt upptagande av de ryska handelsförbindelserna, varigenom möjlighet ges för flera svenska industrigrenar att uppehålla driften.

För att hindra att folket går under i den allt mer tilltagande massfattigdomen måste millionerna användas på annat sätt än vad den nyligen framlagda statsverkspropositionen föreslår. Framförallt måste de millioner, som nu ödsias bort på de militära institutionerna, överflyttas till vad vi här kräva, ett för folket gagneligt ändamål.

Beaktas icke dessa oundgängliga krav, måste arbetarmassorna snarast förbereda en genomgripande samhällsförändring, som på ett bättre sätt kan tillgodose alla människors behov. Då de maktägandes obenägenhet att gå de hungrande massorna till mötes torde vara väl känd för de klass- och målmedvetna arbetarna, vill mötet till sist uppmana dem att landet runt sammankalla massmöten för att avhandla de åtgärder, som situationen kräver.

Vi giva tillkänna att vi *icke* komma att böja oss för den kapitalistiska reaktionens anfall. På den faller ansvaret för vad som kan komma att ske, om denna oerhörda utarmning kommer att tillstodjas.

Kamp mot utarmning och förtryck! Fram för arbete och frihet!»

Uttalanden, gående i ungefärligen samma riktning, ha gjorts vid ett flertal möten.

De vägar, på vilka åtgärder mot arbetslösheten kunna åstadkommas, äro enligt vårt förmenande bl. a. följande:

1) Tillräckliga medel ställes till förfogande av stat och kommun för åstadkommande av arbetstillfällen.

2) Tillräckliga arbetslöshetsanslag av stat och kommun.

3) Tillräckliga anslag av det slag, som förekommer i statsverkspropositionen till beredande av lindring i genom den allmänna krisen uppkommen nöd.

Av dessa åtgärder bör i första hand det först nämnda tillgripas. Givetvis är det fördelaktigt, såväl nationalekonomiskt sett för landet, som angenämast för mottagarne av arbetslöshetsanslagen, att de givas som betalning för presterat arbete. Det måste under sådana förhållanden väcka förvåning, att regeringen, i så hög grad som skett, minskat anslag till produktiva ändamål, t. ex. till anläggande av järnvägar och vägar m. m. Vi vilja med anledning härav i det följande föreslå, att medel, utöver de i statsverkspropositionen anvisade, ställas till förfogande för ökandet av arbetstillfällena, alltså för att respektive statens verk må kunna igångsätta och därmed bereda inkomst åt arbete, eventuellt även lån, åt privata eller kommunala företag, som hålla arbetet i gång och som ej avskeda sina arbetare. Givetvis bör dock i detta senare fall det finnas noga kontroll över försäljningspriser å de varor m. m., som av enskilda företag tillverkas i en verksamhet, uppehållen delvis genom lånemedel från staten.

Sådana arbeten, som skulle kunna med fördel igångsättas av staten, kommuner eller av enskilda, äro bl. a.:

Igångsättande av avverkning å statsskogarna (eventuellt även vid lämplig årstid rensningsarbete i skogarna).

Byggande av vägar och järnvägar samt förberedande arbete för planerande av sådant.

Tillverkning inom olika yrken av statens, kommunernas och den enskilda verksamhetens områden av olika slag av effekter på förslag för framtida konsumtion.

Tillverkning av normaldelar till bostäder, vilka kunna senare sammansättas.

Inredning av bostäder å vindar och andra utrymmen inom statens, kommunernas och enskilda hus, där detta låter sig göra m. m.

Det är mycket möjligt, att ett sådant härovan föreslaget tillverkande i förskott av förnödenheter, som först senare kunna komma till användning, blir dyrare än om det uppskjutes, särskilt med hänsyn därtill att man måste ligga ute med kapital, vilket drager ränteutgifter. Likaså komma möjligen även en del andra här omnämnda arbeten att ställa sig dyrare, t. ex. då det gäller yttre arbeten, vilka det ej är ekonomiskt att verkställa under vintern. Men härvidlag kan man ej bedöma saken på det sättet. Tvärt om måste man resonera så, att, om inga dylika arbeten igångsättas, måste man i alla fall utanordna större belopp till direkta arbetslöshetsanslag, utan att någon valuta i form av utfört arbete härför erhålles.

Innebörden av vad vi här ovan anfört, är alltså i korthet det, att vi

anse, att riksdagen *fortast* möjligt bör fatta beslut om att *dels* ställa till regeringens förfogande, utöver de anslag som givas under respektive huvudtitlar, ett belopp för åstadkommande av arbete inom respektive grenar av statsverksamheten för igångsättande av arbeten av ovan nämnt slag, *dels* ställa till regeringens förfogande ett belopp att utlåna till kommuner och enskilda (det sistnämnda eventuellt med respektive kommun som mellanhand) för åstadkommande av arbetstillfällen, *dels* slutligen anslå tillräckliga medel till direkta arbetslöshetsanslag.

De åtgärder, som föreslås i första punkten härovan, äro kanske ej fullt i överensstämmelse med vad som i allmänhet är brukligt. *Men exceptionella förhållanden måste skapa exceptionella åtgärder.* Under kristiden tvangs riksdagen även att på grund av då rådande exceptionella förhållanden vidtaga liknande penningutanordnanden, då t. ex. riksdagen anslög rörelsekapital till bränslekommissionen m. m. Ett anslag av det slag, som här ovan föredragits, förutsätter naturligtvis, att vederbörande statsföretag (särskilt under kommunikations-departementet lydande) *genast* insända förslag till dylika arbetens ordnande samt uppgift om det anslagsbehov, som varje statsföretag behövde, varefter den anslagna summan fördelades mellan de olika företagen, om möjligt på det sättet, att regeringen senare inkom med en specificerad framställning till riksdagen rörande huru stor summa, som borde anslås till de olika statsverken och arbetsföretagen.

Även med anordningar av detta slag torde det dock bliva nödvändigt att använda sig av direkta arbetslöshetsanslag för att skydda en stor del av de arbetslösa från nöden. Dessa arbetslöshetsanslag måste alltså höjas på samma gång som arbetslöshetsunderhållet per dag måste höjas, varvid vi hänvisa till de uttalanden, som gjorts vid ovannämnda opinionsmöten. Ett underhåll av omkring 10 kronor per dag för männen å de dyraste orterna samt någon reducering å de billigare; tillägg för varje familjemedlem, vilket begärts i ovannämnda resolution, anse vi kunna accepteras. Med hänsyn härtill och med hänsyn till det nuvarande antalet av arbetslösa samt den ökning av dessa, som torde kunna förväntas, anse vi en summa av tjugo millioner vara det minsta, som kan ifrågasättas, vilket alltså bör uppföras såsom förslagsanslag å 1921 års tilläggsstat.

Frågan om huru dessa anslag och utanordningar böra finansieras är givetvis en fråga, som även bör behandlas i detta sammanhang. Härvidlag vilja vi ifrågasätta, att den ifrågasatta ökningen av 17 millioner å anslaget till arbetslöshetens bekämpande tages som *lån* ur rusdrycksmedelsfonden. Vi hålla nämligen före, att man ej bör bifalla regeringens förslag

att taga 30 millioner ur nämnda fond till täckande av viss del av den för statens kristidskommissioners verksamhet beviljade kredit. Sistnämnda deficit borde kunna stå oreglerat ännu någon tid eller regleras på sätt föreslagits i Norge, vilket vi skola i det följande något beröra. I den mån ovannämnda 17 millioner eventuellt ej hinna inflyta i rusdrycksmedelsfonden till dess de behövas, torde det bliva möjligt att tillsvidare taga desamma ur andra befintliga tillgångar eller fonder eller upplånas. Detsamma gäller om de utanordningar, som i övrigt här ovan föreslås, nämligen för utanordningar till statsverken av rörelsemedel för igångsättande av arbeten samt lån till kommuner och enskilda för åstadkommande av arbetstillfällen.

I denna fråga — frågan om huru man skall kunna åstadkomma, att staten erhåller tillräckliga tillgångar lånevägen för sina behov — har av oss beaktats, att man i Norge synes vara i färd med att lösa denna fråga genom en åtgärd, tvångslån av kapitalet, som även har diskuterats vid ett föregående tillfälle här i landet. I Norge föreligger utarbetat ett förslag till lag angående dylika tvångslån och bifoga vi vid en av de motioner, som vi i dag väcka, nämnda förslag. Då man gått denna väg i Norge, torde det kunna ifrågasättas, om frågan ej bör upptagas till undersökning även i vårt land. Det torde kunna finnas odisponerat personligt kapital, som lämpligen kunde göras till föremål för en sådan lagstiftning för att förhindra, att staten kan komma att stå utan medel för verkliga nödvändiga ändamål. Det torde kunna antagas, att förhållandena i Sverige ej i högre grad motivera ett avstående från en sådan lagstiftning, som i Norge anses tillräcklig. En möjlighet skulle ju kunna vara att på denna väg garantera staten en räntesats, som vore rimlig. Möjligheten att i fortsättningen erhålla lån genom försäljandet av statsobligationer torde ej vara så stora. De småfolkslager, som i viss utsträckning köpt premieobligationer, torde knappast under nuvarande situation vara i högre grad benägna att inköpa dylika.

Det norska förslaget förutsätter, att tvångslånet skall under några kommande år återbetalas, och att man skall uppdelas summan så, att den under loppet av några år uttaxeras genom *direkt* beskattning. Vi ha den uppfattningen, att så bör ske med avseende på de utgifter, som nu ifrågasättas, vare sig de tagas ut som tvångslån eller på annat sätt. Om man uppdelar dessa summor på några år, torde det bliva nödvändigt att höja skatteprocenten i den direkta statsbeskattningen (inkomst- och förmögenhetsbeskattningen) med endast några procenttal, såvida det ej skulle bli

möjligt att under kommande år uttaga dessa summor genom en ny statskatteform med skarpare progression upp mot de större inkomsterna och förmögenheterna än vad den nu gällande inkomst- och förmögenhetsbeskattningen innebär — en utväg, som vid ett kommande år kan prövas. Slutligen kan det även ifrågasättas att medlen kunna uttagas under kommande år genom en statlig objektskatt av det slag, som av undertecknad, Hage, i en i dag väckt motion föreslagits.

Innebörden i vad här senast anförts är alltså, att man skall taga de medel, som behövas för ovannämnda ändamål ur befintliga tillgångar eller fonder eller upplånas samt i den mån en lagstiftning efter en hastig utredning hinner bliva färdig om tvångslån, upptaga dem därigenom för att betala skulderna till statsfonderna samt slutligen uppdelas beloppen att uttaxeras på t. ex. tre års direkt beskattning, det vill säga uttaxera dem för återbetalning, i den mån anslagna medlen ej är av sådan art, att de böra tagas av lånemedel.

De yrkanden, som här ovan berörts, torde behöva uppdelas på flere motioner. Med hänvisning härtill inskränka vi oss i denna motion till att påyrka,

att riksdagen måtte anslå å 1921 års tilläggsstat, att anskaffas, på sätt ovan föreslagits, 20 millioner kronor som förslagsanslag till bekämpande av arbetslösheten samt att arbetslöshetsunderhållet per dag måtte höjas till 10 kronor per dag å dyraste ort, med lämplig reducering å billigare ort samt med lämpligt tillägg för familjeförsörjare.

Stockholm den 21 januari 1921.

Ernst Hage.

O. W. Lövgren
i Nyborg.

Ivar Vennerström.

C. O. Johansson,
Sollefteå.

J. P. Dahlén.
